

MANSUR BABA SOYUNDAN GELEN BİR ŞİFA OCAĞI: ŞAH PABUCU*

A Healing Hearth Descending from Mansur Baba: Shah Pabucu

Ashlı BÜYÜKOKUTAN TÖRET**

Öz

Eskişehir'in Odunpazarı ilçesine bağlı Yahnikapan mahallesinde hizmet veren Şah Pabucu Ocağı, taliplerini Mansur Baba'ya kerameten gönderilen ocak kitabının içinde yazılanlar doğrultusunda tedavi etmektedir. Mansur Baba'nın soyundan gelen ve kendisinden aldıkları izinle bir sağaltma/şifa ocağının hizmetini yürüten aile, bölge insanı tarafından sıkça ziyaret edilmektedir. Ocağın kaynağı, Horasan'a bağlanmaktadır. Mansur Baba'nın, Hacı Bektaş Veli'den önce Anadolu'ya gelmiş erenlerden olduğu, soyunun İmam Cafer'e dayandığı belirtilmektedir. Mansur Baba'nın eski köy evinde, çatıdaki pencereden indiği belirtilen ocak kitabı buraya manevi bir güç kazandırmıştır. Ocağın temsilciliğini yürüten İnanç ailesi, hastalara ocak kitabıyla birlikte indiği belirtilen ocak yastığını sürerek, taşından kazıyıp suyla içirerek, diyet listesi vererek üç seanslık bir tedavi uygulamaktadır. Makalede, Anadolu sahasında yaşayan Alevî gelenekli sağaltma/şifa ocakları bağlamında atalar kültü ile ocak kavramı üzerinde durularak, Mansur Baba soyundan gelen bir ocak ailesi olarak Şah Pabucu Ocağı'nın hastalık sağaltımındaki rolü sorgulanmıştır. Yapılan tespit ve yorumlarda "katılma", "gözlem" ve "mülakat" teknikleriyle elde edilen malzeme esas alınmıştır. İnceleme ve değerlendirmeler neticesinde; söz konusu ocağın, günümüzde şifa ocağı olarak faal olduğu, özellikle ocağa inanarak giden ve yeme-içme konusunda verilen tavsiyelere uyan kişilerin şifa bulması noktasında önemli bir hizmeti yerine getirdiği/getirmekte olduğu görülmüştür. Birçok ocağın, köylerde yaşayan ocak ailelerin şehir merkezlerine taşınması ya da aile bireylerinin ocağı devam ettirmemeleri nedeniyle kapanmış oldukları göz önüne alındığında Şah Pabucu Ocağı, ocak geleneğinin devamının sağlanması noktasında da önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ocak, Mansur Baba, Şah Pabucu Ocağı, sağaltma/şifa.

Abstract

Serving in the Yahnikapan neighborhood of Odunpazarı district of Eskişehir, Shah Pabucu Hearth treats its consultee with the hearth book miraculously given to Mansur Baba. The family claimed to be descended of Mansur Baba and provide this service with his permission. Most of the people living in the region frequently visit the family for treatment. The source of the hearth has links with Horasan. It is stated that Mansur Baba is one of those dervishes who came to Anatolia before Hacı Bektaş Veli and that his family traces back to Imam Cafer. It is believed that the hearth book came from the window at the attic of the old house of Mansur Baba and provided a spiritual power. İnanç family administers a three-sessions-treatment: application of the hearth pillow, scraping its stone and making them drink it with water, and giving a diet list. In this article, the role of Shah Pabucu Hearth family in the treatment of diseases was discussed by focusing on the concept of hearth and ancestor cult in the context of Alevi hearths and treatment/healing hearths existing in the Anatolia. Findings and comments were based upon the obtained data by using the following methods: "attending", "observations" and "interviews". It was observed that the hearth is very active as a healing hearth, and is providing an important service especially for the people who believe in the hearth and follow the recommendations given about eating and drinking. Considering that many hearths have been closed

* Makalenin Geliş Tarihi: 17.07.2019, Kabul Tarihi: 31.10.2019. DOI: 10.34189/hbv.92.008

** Doç. Dr. - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/
Eskişehir - abuyukokutan@hotmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8732-6043>

due to the relocation of hearth families living in the villages to the city centers or the absence of family members for the continuation of the hearth, the Shah Papucu Hearth also plays an important role in maintaining the hearth tradition.

Keywords: Hearth, Mansur Baba, Shah Pabucu Hearth, treatment/ healing

1. Giriş

Sözlüklerde “ateş”, “ateş yakılan yer” anlamlarının yanı sıra “aile”, “soy” ve “sülale” karşılıkları da verilmiş olan “ocak” kelimesi, bunların dışında farklı anlamları da bünyesinde barındırmaktadır. Türk Dil Kurumu’nun hazırlamış olduğu *Türkçe Sözlük*’te (2009: 1488) sözcüğün anlamları şu şekilde verilmektedir: “1. Ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma vb. amaçlarla kullanılan yer. 2. Şömine. 3. Isı vererek üzerine veya içine konulan maddeleri ısıtan, pişiren, kaynatan, eriten araç veya alet. 4. Kahvelerde, kuruluşlarda çay, kahve vb.nin yapıldığı yer. 5. Yer üstünde veya yer altında cevher çıkarılan yer. 6. Bahçelerde ve bostanlarda her tür meyve ve sebze ekimine ayrılmış, çevresinden biraz yükseltilmiş toprak parçası. 7. Aynı amaç ve düşüncüyü paylaşanların kurdukları kuruluş veya toplandıkları, görev yaptıkları yer. 8. Ev, aile, soy. 9. Bazı hastalıkları iyi ettiğine inanılan aile. 10. Yılın otuz bir gün süren, birinci ayı, kânunusani”. *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*’nde (2009: 3264) “ocak” için verilen anlamlar şöyledir: “(I) 1. Ateş; (II) 1. Eski ve soyulu aile. 2. Dedelerden biri belirli bir hastalığı iyi ettiğine inanılan aile; (III) Fide ya da ağaç dikmek için açılan çukur; (IV) Su değirmenlerinde suyun akıtıldığı ve çarkın indirildiği yer; (V) Bir yerde toplu olarak bulunan fındık ağaçları”. *Yeni Tarama Sözlüğü*’nde (1983: 159) ise kelimenin karşılığı olarak, “1. Ateş, 2. Yurt, 3. Üzüm asması, kavun, karpuz, kabak gibi bitkilerin teveği” anlamları verilmektedir. Bunun dışında, *Halk Dilinde Sağlık Değişleri Sözlüğü* (2006: 107), *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli* Büyük Türkçe Sözlük (2005: 2375), *Meydan Larousse* (1972: 459), *İslam Ansiklopedisi* (2007: 316) gibi sözlük ve ansiklopedi maddelerinde de “ocak” kelimesi benzer anlamlarıyla yer almaktadır. Yapılan tanım ve açıklamalardan da anlaşılacağı üzere ocak sözcüğünün kullanım alanı oldukça yaygındır. *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*’nde, (1991: 656-657) kelimenin, Azerbaycan Türkçesinde *ocag*, Başkurt Türkçesinde *usak*, Kazak Türkçesinde *oşak*, şanırak, üy, Kırgız Türkçesinde *oçok*, Özbek Türkçesinde *oçak*, Tatar Türkçesinde *uçak*, Türkmen Türkçesinde *ocak*, Uygur Türkçesinde *oçak* şeklinde bulunduğunun belirtilmesi, kelimenin farklı anlamlarda yaygın kullanımını göstermektedir.

Ocak kelimesinin söz konusu anlam genişliğinin yanı sıra yazıda sözünü edeceğimiz kült ve sağaltma/şifa nitelikleri üzerinde de durmak gerekmektedir. Bu bağlamda Pertev Naili Boratav (2012: 34-35), ocak sözcüğünü ateş kültürüyle ilişkilendirerek şöyle tarif etmiştir: “Ateş kültürü, ocak ateşiyle ilgili ritüel ve geleneklere dayanır, ‘ocak’ sözcüğü de ‘ateş’ten türetilmiştir. Ocak, ev veya çadırın en saygıdeğer yeri olarak görülür. Ocak sözcüğü aynı zamanda soyun devamı anlamını da içerir, ‘ocağı sön-’ sözünde olduğu gibi; bu sözle bir ailenin soyunun tükendiğine mahkûm edildiği ifade edilir. Şifacılıkla donatılmış kişi de aynı biçimde ‘ocak’ olarak adlandırılır; be-

lirli bir hastalık için uzmanlaşmış kişiden ‘ocak’ diye bahsedilir. Şifa gücü ister miras yoluyla ister ustadan çırağa geçsin, ama mutlaka el verme yoluyla aktarılır. Ateş; diğer taraftan da şifa ritüellerinin ve falcılığın, tütsünün ve kurşun dökmenin önemli bir ögesidir”. Abdülbaki Gölpınarlı (1977: 245) tarafından yapılan şu açıklama da konumu aydınlatması bakımından önemlidir: “ ‘Ocak’, mecazi anlamıyla, müessesesi, soy, boy, kök, dirlik, düzenlik demektir. ‘Ocağın yansın’ hem dua, hem ilenış olarak söylenir. ‘Ocağı yıkılsın, ocağı sönsün’, adı sanı, soyu boyu kalmasın demektir. ‘Allah ocağını söndürmesin, ocağın şen olsun’, adı sanı anılsın, dirliği düzenliği bozulmasın anlamına hayır duadır. ‘Yeniçeri ocağı, Sipahiler ocağı’, yeniçeri ve sipahiler müessesesi anlamına gelir; bu Türkçe sözle ‘ocag-ı Yeniçeriyen, Ocağ-ı Bektaşiyen’ tarzında Farsça tabirlerle yapılmış ve söylenmiştir. Herhangi bir hastalığa okumaya izinli olan ve bu izni, babadan oğula yürüten kişilerdir. Ocak kavramı, aynı zamanda Alevi-Bektaşî geleneğindeki örgütsel bir yapıya da işaret eder. Dede, seyyid, pir, mürşid, rehber gibi adlarla da anılan dinsel hizmetleri gören kişilerin ailelerini, soylarını nitelemek üzere kullanılır (Yaman, 2011: 48). Bu soydan gelenler de “ocakzade” olarak anılır (Birdoğan, 1992a: 140).

Makalede, Mansur Baba’nın soyundan olduklarını ve kendisinden aldıkları izinle ocağı devam ettirdiklerini belirten, Yahnikapan mahallesinde bulunan Şah Papucu Ocağı adlı sağaltma/şifa ocağı üzerinde durulacaktır. Yerleşim biriminde yaşayanların hemen hemen tamamının Alevi olması ve ocağı işletenlerin Alevi bir aileye mensup olması açısından bakıldığında “ocak”, hem aile/soy/ata hem ev/yurt hem sağaltma/şifa hem de Alevi-Bektaşî geleneğindeki söz konusu silsileyi ifade etmektedir. Dört yüz yıldan beri süregelen bu ocak nesilden nesile aktarılmakta, diğer bir ifadeyle soy gütmektedir. Bu noktada, ilk olarak Mansur Baba hakkında yazılı kaynakların verdiği bilgileri kısaca aktarmak ve Şah Papucu Ocağı’nı tanıtmak, ardından ocağın hastalıkları tedavi etmedeki rolü üzerinde durmak yerinde olacaktır.

2. Mansur Baba

Şah Papucu Ocağı olarak hizmet veren ailenin soylarını dayandırdığı Mansur Baba adlı kişinin hayatı hakkında ayrıntılı bilgi veren bir eser ya da belgenin bulunmaması, araştırmacıları Mansur Baba’yı daha çok menkıbevi hayatı üzerinden değerlendirmeye sevk etmektedir. Alevi ocakları arasında önemli bir konuma sahip olan bir ocağa adını veren Mansur Baba’nın Horasan’dan geldiğine, Hoca Ahmet Yesevi’nin piri Aslan Baba’nın oğlu Mansur Ata (Köprülü, 2003: 107) ya da Hallac-ı Mansur olabileceğine dair çeşitli görüşler ileri sürülmektedir (Yaman, 2006: 100)¹. Ancak söz konusu bilgiler, menkıbelerden yola çıkılarak yapılan çıkarımlardır.

Ocağın merkezi/kurulduğu yer, bugün Tunceli’nin Mazgirt ilçesine bağlı Muhundu (Darikent) ve onun yakınındaki Şöbek (Yeldeğen) köyleri olarak kabul edilmektedir (Balaban, 2006: 272; Aksüt, 2009: 143). Mansur Baba, kurduğu zaviyesinde müritler yetiştirerek bölgenin Türkleşip İslamlaşmasında rol oynamış kolonizatör bir derviş olarak değerlendirilebilir (Gülten, 2012: 141). Bu durumda Mansur Baba Oca-

ğı, Şah Pabucu Ocağı'nın mürşit ocağıdır. Diğer bir ifadeyle, Mansur Baba Ocağı ana ocak, Şah Pabucu Ocağı da Mansur Baba'ya bağlı bir alt ocaktır. Mansur Baba'nın, Seyit Mahmut, Seyit Kasım, Seyit İbrahim, Seyit Haydar adlarında dört oğlu olduğu, söz konusu çocukları içinde de mürşid, pir ve rehber ilişkisi bulunduğu anlatılmaktadır. Mansur Baba'nın çocukları da Tunceli'den çıkıp Anadolu'nun başka bölgelerinde mekânını kurarak ocağın yayılmasını sağlamışlar, böylece Mansur Baba, Doğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere, Türkiye ve dünyanın birçok devletine dağılmış talip, pir ve mürşitlerini bırakmıştır (Balaban, 2006: 274-275; Öztürk, 2018: 26).

Mazgirt ilçesinin doğusunda Muhundu (Darıkent) köyünde Mansur Baba'nın yürüttüğüne inanılan bir duvar bulunur. "Baba Mansur Duvarı" olarak adlandırılan (Balaban, 2006: 273) ve ocak mensupları tarafından kutsal kabul edilen bu mekân, Dersim ve çevresindeki Aleviler arasında önemli bir ziyaretgâhtır (Coşkun, 2015: 114). Bu duvarla bağlantılı değişik varyantlarda anlatılagelen Mansur Baba'ya ait bir keramet söz konusudur. Yaygın bir rivayete göre, Kureyşan Ocağı'nın kurucusu olarak kabul edilen Kureyş Baba², Zeve'de yaşarken Muhundu'ya Mansur adında bir ermişin geldiğini öğrenir. Ziyaretine gitmek ister. Yolda yorulunca bir ayıya biner, yılanı da kamçı olarak kullanır. Muhundu'ya yaklaşıncaya, duvar örmeyle uğraşan Mansur, karşından birinin ayıya binmiş olarak kendisine doğru geldiğini görür. Bunun üzerine ördüğü duvarı yürüterek Kureyş Baba'yı karşılamaya gider (Danık, 2004: 104). Kureyş Baba bu olayla beraber cansız duvarı yürüten ve kendisinden daha büyük bir keramet gösteren Mansur Baba'ya ikrar verip bağlanır. Kureyş Baba'nın Mansur Baba'ya ikrar vermesiyle birlikte Kureyşan Ocağı'nın talipleri de Mansur Baba'yı mürşid olarak kabul eder ve bu ocağın talibi olurlar (Öztürk, 2018: 30). Bu nedenle bugün de Kureyşan ocağı mensupları Mansur Baba Ocağı'nın üstünlüğünü kabul ederler (Yaman, 2006: 101).

Eskişehir'in Odunpazarı ilçesine bağlı Yahnıkapan mahallesinde Şah Pabucu Ocağı'nı sürdüren Durmuş İnanç da Mansur Baba'nın kimliğine dair pek bilgilerinin olmadığını, ancak Hacı Bektaş Veli'den önce Horasan'dan Anadolu'ya gelmiş erenlerden olduğunu, soyunun İmam Cafer'e dayandığını belirtmektedir. Doğum bilgilerinin yanı sıra ölüm tarihi, yeri ve mezarı hakkında da yazılı kaynaklarda net bilgiler bulunmayan Mansur Baba, Mazgirt Muhundu köyünde kendi adıyla anılan duvarı, ocağın bir sembolü olarak bırakmıştır (Taşğın, 2013: 255). Söz konusu anlatılara konu olan bu duvar ziyaret edilerek birçok konuda dilek dilenir, adak adanır. Birçok talip, Mansur Baba Ocağı'nın hastaları iyileştirme gücü olduğuna inanarak şifa bulmaya gelir (Öztürk, 2018: 30). Benzer şekilde Şah Papucu Ocağı'nda da ocak kitabıyla birlikte indiği ifade edilen, "emir" adı verilen yeşil kumaşla kaplı, silindir şeklinde, yaklaşık kırk santimetre uzunluğunda bir yastık da, ocağın sembolü durumundadır. İnanç ailesi tarafından "ocak" olarak adlandırılan ve manevi bir güce sahip olduğuna inanılan bu yastığa niyaz edilmekte ve bu yastık şifa bulmak isteyenlere dualarla sürülmektedir. Yine ocak kitabıyla birlikte indiği belirtilen ufak bir tepsi de bulunmaktadır.

3. Yahnikapan Mahallesi ve Şah Papucu Ocağı

2014 yılındaki kanun değişikliği ile köy statüsünden mahalle statüsüne geçen Yahnikapan, Eskişehir'in Odunpazarı ilçesine bağlı Alevi geleneğe mensup kişilerin yaşadığı bir yerleşim birimidir. Mahallede, yöredeki Garip Musa Ocaklıları tarafından “pir” olarak adlandırılan Garip Musa Ocaklı Dede ailelerinin yanı sıra Garip Musa ve Hıdır Abdal Sultan Ocakları'na bağlı talip grupları ikamet etmektedir.³ Yahnikapan mahallesine yılın belli zamanlarında Garip Musa Ocağı'ndan ocakzâde dedeler gelmekte ve Cem erkânı gerçekleştirilmektedir (KK-1).⁴ Şah Papucu Ocağı'nın hizmetini yürüten Mansurlar sülalesi, Mansur Baba Ocağı'nın merkezi Tunceli olduğu için oradan ocakzâde dedelerin gelemediklerini, bu nedenle ondan kopup Garip Musa Ocağı'na bağlandıklarını ifade etmektedirler. Cem evinde yapılan ibadetin her yerde aynı olacağı düşüncesiyle, köyde düzenlenen Cem erkânlarını Garip Musa Ocaklılarıyla birlikte yaptıklarını, Mansur Baba soyundan gelen aileler olarak üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirdiklerini belirtmektedirler (KK-1, KK-2).

Evliya mertebesine ulaşmış bir şahsiyet olan Mansur Baba'nın çeşitli kerametleri söz konusudur. Bugün “Şah Pabucu Ocağı” olarak tanınan ancak neden bu ad verildiği bilinmeyen sağaltma/şifa ocağının Yahnikapan mahallesinde kurulması ile ilgili olarak bir keramet anlatılır. Buna göre, yaklaşık dört yüz yıl önce Mansur adında felçli bir dede yaşarmış. Yahnikapan köyünde çobanlık yaparak geçimini sağlarmış. Bir gün hayvanları otlatırken üç tane evliya yanına gelip, “Sürüyü bize bırak, git hanımına tatlı yaptır, getir, yiyelim” derler. O da çok saf olduğu için, “Ben eve kadar tatlıyı unuturum” der. Evliyalar, “Bağırarak git, unutmazsın” derler. Bağıra bağıra köye gelir. Hanımı da çok saftır. Sürüyü ne yaptığını, tatlıyı kime götüreceğini hiç sormadan tatlıyı yapıp verir. O da tekrar bağırarak evliyalara götürür. Evliyalar yiyip içip giderler. İkinci gün sürüyü otlatmaya götürdüğünde yine o üç evliya yanına gelir. Bu sefer, “Çok güçlü bir fırtına geliyor, sürüyü hemen köye götür. Aksi takdirde, sen de sürü de kırılırsınız” derler. O da “Tamam” der. Ancak mesafe de uzaktır, felçli olduğu için yavaş yürür ve tam köye yaklaşmışken fırtına kopar. Mal sahipleri köy meydanına çıkıp, “Ya bu sakat bizim sürüyü kırdırdı” diye söylenirken bir bakarlar ki, onun geldiği yol yemyeşil, omuzlarında birer ışık, sopasının ucunda da bir mum var. Diğer tarafta ise fırtına kopuyor. Bunu gören köy halkı meydana toplanıp, “Dede Hakk'ın sırrına erdi, bundan sonra kendisini çalıştırmayalım, hizmetini köy olarak biz karşılayalım” derler. Dede, “Ben çalışmadan, karşılıksız bir şey alamam. Bu köyde olmazsa gider başka köyde çobanlık yaparım” der. Köy halkı daha fazla üzerine gitmeyip, “Tamam, sen ne dersin öyle olsun” derler. Üçüncü gün yine sürüyü meraya götürür. Üç evliya tekrar gelip, “Mansur Baba senin çektiğin çile yeter, sana dünya malı altın ya da tükenmez bir ekmek verelim” derler. O da “Ben sizden bıktım, başımdan gidin de ne yaparsanız yapın” der. Onlar da gider. Eskiden pencereler, evin çatısında olurmuş. Çatıdaki pencereden ocak kitabı gönderilir. Mansur Baba ocak tayin edilir ancak cahil, felçli, çobanlık yapan bir kişi olarak ne yapılması gerektiğini bilemeyeceği için ocak kitabı da gönderilir. O zamanın âlimleri kitabı okurlar, hangi hastalıkların ne şekilde tedavi

edileceğini anlatırlar. O günden bu güne orada yazılanlar doğrultusunda gelenlere şifa dağıtılmaktadır (KK-1).

Evin çatısındaki pencereden ocak kitabı ile birlikte bugün ocağın sembolü durumunda olan ocak yastığı ve ufak bir tepsi de gönderilmiştir (KK-1). Manevi bir güce sahip olduğuna inanılan ocak yastığının içinde ne olduğunu kimse bilmemektedir. Bu yastığa yabancı soydan bir kişi dokunamamaktadır. Mansurlar sülalesi, yastığı açıp içine bakmak isteyenlere, “Başıma gelebileceklerden kimse sorumlu değildir.” şeklinde yazılı bir kâğıt imzalatmaktadır (KK-3). Bu yastığın kerametine dair birçok olay anlatılmaktadır. Durmuş İnanç’ın, bizzat yaşadığını söylediği bir olay şöyledir: “Öğrenciyken dinî inancım pek yoktu. Yirmili yaşlardayken altı arkadaş bizim eve geldik. Elimizdeki kasaturalarla ocağın yastığını yarıp içine bakmak istedik. Ben, mübareği kucağıma aldım. Arkadaşıma kasatura ile ocağı yarmasını söyledim. Arkadaşımın eli havada kaldı, benim elim de uyuştı. O sırada hepimiz bayılmışız ve mübarek yerine geri dönmüş. Annem içeri girdiğinde bizi uyuyor zannetmiş. Belli bir zaman sonra kendimize geldik. Arkadaşlar evlerine gitti, ben orada kaldım. Gece uyurken yüzüme yeşil bir tokat geldi, dilim boğazımı tıkadı, nefes alamadım. Üç gün boyunca böyle devam etti. Babam ne olduğunu anladı ve ‘Sen bu ocağın evladı olarak bedelini daha ağır öderdin yine de dua et.’ dedi. Kurban kesildi, dualar edildi ve bir daha böyle bir şey yapmamaya tövbe ettim.” Yine bundan birkaç yıl önce beş tane ateist gelir ve merak edip Şah Papucu Ocağı’nı yarmaya çalışırlar. Elleri, ayakları tutmaz, dilleri uyuşur, çarpılırlar. Doktora götürürler, altı ay ilaç kullanıp fizik tedavi görürler. Ancak iyileşmeyince ocağa geri dönerler. Kurban kesip dağıtırlar. Allah’ı reddeden kişiler, o günden beri her yıl Yahnikapan’da Allah için bir kurban keserler” (KK-1).

Şah Papucu Ocağı’nı Yahnikapan mahallesinde bulunduğu yerden alıp başka bir yere götürmeye çalışanların başlarına da mutlaka kötü bir olay gelmektedir (KK-2). Durmuş İnanç’ın babasının babası Mansur Dede’nin (asıl adı Ethem’dir, ancak gönül gözünün açık olması nedeniyle Mansur Baba’ya benzetilerek bu adla bilinir) hanımı ölür, Eskişehir Odunpazarı Mamuca mahallesinden başka biriyle evlenir. Eşinin Yahnikapan’da yaşamak istememesi üzerine Mansur Dede, her şeyini satıp şehirden bir ev satın alır ve oraya taşınmaya çalışır. Eşyaları araca yükledikten sonra Şah Pabucu Ocağı’nı da yanına almak ister. Ancak ocağı bir türlü araca koyup götüremezler. O sırada köyün üzerine taş, kum yağmaya başlar. Ocağı götürmenin mümkün olmayacağını anlayan Mansur Dede, ocağı oğluna bırakıp gider (KK-1, KK-2).

Şah Pabucu Ocağı mensupları arasındaki genel kabule göre ocak, kendisine hizmet edecek olan kişilerin Alevi ya da Sünni olmasından ziyade temiz kalpli ve iyi niyetli olmalarını istemektedir. Durmuş İnanç, ikinci evliliğini Sünni bir kadınla yapmış ve çoğu kişi “Neden Sünni biriyle evleniyorsun, ocakta duramaz” diyerek bu evliliğe karşı çıkmıştır. Filiz Hanım, ilk evlenip geldiğinde köy, ona düşman gibi davranmıştır. Alevi kesimden ocağa gelen felçli hastalar, kendisine Yezit diyerek ovmasını istemişlerdir. Ancak böyle davranan kişiler, şifa bulamadıkları gibi Şah Dede, gece kendilerini uyutmamış, boğazlarını sıkıştır (KK-3). Durmuş İnanç, önemli olan insanın

özüdür diyerek daha önce Alevi kesimden imam nikâhlı eşleri de olduğunu, ancak ocağın onları istemediğini anlatmaktadır. Yine ilk eşinin kendi akrabası olmasına rağmen ocağın onu defalarca çarptığını, dualar edilip kurban kesildikten sonra düzeldiğini belirtmektedir (KK-1). Bu nedenle, evlenme aşamasındayken şu anki eşi Filiz İnanç'tan ve hizmetinden ocağın memnun olup olmadığını öğrenmek istemiştir. Gün battıktan sonra ocağın bulunduğu köy evine eş adayını gönderip masadaki bir kalemi getirmesini söylemiştir. Filiz Hanım, ocağın kapısına niyaz edip, Besmele ile içeri girerek kalemi alıp getirmiştir (KK-3). Başta Allah, sonra eren, evliyaya inancının ve saygısının tam olduğunu ifade eden Filiz İnanç, evlenmeden önce bu ocağı rüyasında gördüğünü, eşi ile tanıştıktan sonra daha sık görmeye başladığını, dolayısıyla kendisini Yahnikapan mahallesine bu ocağın getirdiğini anlatmaktadır. Ocak, Filiz Hanımı birkaç kere de ölümden alıkoymuştur. Kızı Kumru'nun doğumu sırasında Filiz Hanım kan kaybından ölmek üzeredir. Doktor, "Hastayı kaybediyoruz, çocuğunu son kez gösterin." deyince aklına Şah Dede gelir. "Ey mübarek yetiş beni kurtar" diye seslenir. O sırada her yer bembeyaz olur, üzerine nur taneleri yağmaya başlar. Bir iki dakika geçtikten sonra "Kanaması durdu, hastayı kurtardık." denir.

Ocak yastığının üzerindeki "emir" denilen yeşil kumaş, ocağa hizmet eden kişiler tarafından düzenli aralıklarla değiştirilmektedir. Bu konuda anlatılan bir keramet de şöyledir: "Kayınvalidem ocağın yastığının kumaşını değiştirmek yerine kirlenen kumaşın üzerine yenisini dikmiş ve bir süre sonra ocak iyice kalınlaşmış. Ben bunların fazlasını sökmek istedim. Kızım o zaman çok küçük ve günahsız olduğu için onu da yanıma aldım. Kumru, 'Deden burada mı kızım?' dedim. Burada olduğunu söyleyince, 'Üst üste dikilmiş olan bu emiri değiştireceğim. Bana dur dediği yerde sökmeyi bırakayım.' dedim. Beş, altı tane çıkardım ve her çıkarışta Kumru'ya sordum. Bir süre sonra 'Anne dur, Dedem artık almasın diyor' dedi. Orada bıraktım." (KK-3). Yine ocağa gelip şifa bulan ya da dileği kabul olan bazı kişilerin "emir" getirdikleri ancak ocağın, bazı kişilerin getirdiği "emir"i istemediği, o kumaşa iğne dahi batırılmadığı anlatılmaktadır. Bu noktada, ocağa gönülsüz ya da helal olmayan bir kazançla getirilen hediyelerin ocak tarafından kabul edilmediği belirtilmektedir (KK-3). Yakın zamanda biri ocağa gül suyu getirmiştir. Şah Dede, o gece Durmuş İnanç'ın rüyasına girip, gül suyunu istemediğini söylemiştir (KK-1).

Bugün ocağın hizmeti ile yakından ilgilenen Filiz İnanç, başka kerametlerinin de bulunduğunu, ancak bunların ocakla aile arasında olduğunu, başkalarıyla paylaştığı takdirde tekrar yaşanamayacağını ifade etmektedir (KK-3). Bu noktada ocakla, İnanç ailesinin kızları Kumru arasında kurulan manevi bağ da dikkat çekicidir. Örneğin Kumru, dört yaşındayken birden ortadan kaybolur. Bir süre aradıktan sonra terliklerini ocağın bulunduğu köy evinin kapısında bulurlar. İçeriye baktıklarında, Kumru'nun kendi kendine gülüp oynadığı görülür (KK-1). Küçükken Şah Dedesi ile çok vakit geçirdiğini söyleyen Kumru, kendisini Dedesinin büyüttüğünü anlatır (KK-6). Yine bir gün Durmuş İnanç işten gelir. Yorgun olduğu için kızıyla oynamak istemez. Çok hareketli olan, düz duvara bile tırmanan çocuğun davranışlarından rahatız olup kızar

ve çocuğa vurur. Kumru ocağa dönüp, “Dede yetiş bana!” der. Birkaç dakika sonra Durmuş İnanç’ın eli ayağı tutulur. Eşi, ocağın suyundan içirince düzelir (KK-3).

Şah Papucu Ocağı’na Türkiye ve yurt dışından pek çok ziyaretçi gelmektedir. Ocağı bilen ve faydalı olacağına inanan kişiler modern tıbbı hiç müracaat etmeden buraya gelebildikleri gibi özellikle modern tıpta uzun yıllar ilaç tedavisi, fizik tedavi gördükten sonra fayda göremeyenler ya da tedavi süreciyle birlikte yürütmek isteyenler de gelebilmektedir (KK-1, KK-2). Felçliler, üzerinde yel gezenler yani cereyanda kalıp vücudunun herhangi bir yeri tutulanlar ve gece korkanlar tarafından sıkça başvuru/ziyaret edilen ve olumlu sonuç alınan ocağa, başka rahatsızlıklar için de gelinebilmektedir. “Yüz felcime iyi gelince, birinde konuşma bozukluğu, diğerinde vücut ağrısı şikâyeti olan torunlarımı da bu ocağa getirdik. Onlar da faydasını gördüler, rahatladılar.” (KK-5). Bunların yanı sıra çeşitli dileklerde bulunmak için gelenler de olur. Ocağın bulunduğu köy evinin içinde yere bir tepsi konur. Dileği olan, kötü bir rüya gören ya da başlarına kötü bir olay gelen kişiler, özellikle cuma akşamı denilen, perşembeyi cumaya bağlayan akşamlarda, abdest alıp dua eder ve bu tepsinin içine mum yakarlar. Un, şeker, tuz getirip dağıtırlar. Kurban keserler. Köy halkı davet edilip toplu olarak yenir ya da yedi komşuya dağıtılır (KK-2). Ocak yastığının “emir” adı verilen yeşil kumaşından bir parça kesilerek gelenlere verilir. Ziyaretçiler, “emir”i kıyafetlerinin bir yerinde ya da cüzdanlarında saklar. Yine ocak ailesinin evinde yapılan köy ekmeğinden yedirilir. Niyeti iyi, kalbi temiz olan kişiler şifa bulur, dilekleri kabul olur (KK-3).

İnançla gelinince, iyileşeceğine inanılınca tedavi olumlu sonuç veriyor. Ocağa yerde sürünerek ya da kucakta gelen hastalar yürüyerek gidiyorlar (KK-4). Şifa bulmak için gelen kişiler, ikinci gelişlerinde ocağa, bir tavuk, tuz ve soğan getirip bırakırlar. Tavuk, kurban olarak kesilirken, tuz ve soğan da acıların ocakta kalması amacıyla getirilir. Tuz ve soğan getirmeyi unutan ya da şehirden gelip de canlı tavuk bulamayan hastalar, bunların o günkü ücretini ocağa hizmet eden kişiye bırakarak vekâlet verebilmektedir (KK-5). Ocağın hizmetçisi olduğunu belirten Durmuş İnanç, “Biz tedavinin en başında hastalara ‘Buraya inanırsan iyileşirsin, inanmazsan hiç faydasını göremezsin, iyileşemezsin.’ diyoruz. Para ile bizim işimiz olmaz. Buradaki hizmeti Hak için yapıyoruz. Hak kapısında para olmaz.” demektedir. Ancak şifa bulan kişi, gönlünden koparsa bir miktar ücret bırakabilir. Maddi durumu iyi olan kurban keser, Kur’an okutur, köy halkına yemek verir. Bunun yanı sıra tedavinin gerçekleştirildiği köy evinin ihtiyaçları da gönüllü hastalar tarafından karşılanır. Örneğin, köy evinin önündeki taşları ocaktan şifa bulan birisi döşetmiştir. Köy evinin içi ve dışının boyatılması, halısının değiştirilmesi gibi ihtiyaçlar gönüllü kişilerce temin edilir (KK-2).

Şah Pabucu Ocağı, Mansur ailesi tarafından hiçbir zaman boş bırakılmaz. Sülaleden biri mutlaka ocağın bulunduğu köy evinin kapısının önünde bekler. Randevu sistemi ile çalışmayan ocak, gün batımına kadar belli aralıklarla hasta kabul eder. Gün baktıktan sonra ocak kapanır ve hasta bakımı olmaz. Bu saatler, ocağın istirahat saatidir (KK-2). Hastalığın ne zaman ortaya çıkacağı belli olmadığından, özel günlerde

hasta sayısında belirgin bir artış olmaz (KK-1). Her yaş ve eğitim düzeyinden kişiler tarafından sıkça ziyaret edilen ocak, tıp doktorlarına sekreterlik yapan kişilerce de bilinmekte ve hastalara tavsiye edilmektedir. Yüksek tansiyon, sağ ve sol gözde kanlanma, şişlik, alt dudakta uyuşma ve şiddetli baş ağrısı şikâyetleriyle doktora giden hastaya yüz felci teşhisi konur. Tedaviye devam edilirken muayene olunan doktorun sekreteri bu ocağı tavsiye eder. Hasta, doktorun verdiği ilaçların yanı sıra burada verilen diyete de uygun beslenir. Üçüncü gelişinde şikâyetlerinin epey azaldığını anlatır (KK-5). Yine iki dönemden beri mahallenin muhtarı olan Mehmet Kılıç da yüz felci olduğunu, ilaç ve fizik tedavisinin ardından ocağa gelip iyileştiğini ifade eder (KK-7).

Şifa bulmak ya da dilek dilemek için ocağa gelen kişiler, Mansur Baba ya da onun soyundan gelenlere ait bir mezar ya da türbe aramaktadırlar. Olmadığını öğrenince önce bir duraksayıp, böyle mübarek bir zatın mezarının neden bulunmadığını sorgulamaktadırlar (KK-1). Yakın tarihte gelenlerden biri, “Eren, evliya diyorsunuz ama bir mezarı bile yok.” demiştir (KK-3). Filiz İnanç da, Şah Papucu Ocağı’na inanıyor olmasına rağmen ocağın bulunduğu eve gelin geldiğinde eşine “Bu mübareğin bir mezarı yok mu?” diye sormuş, olmadığını öğrenince şaşırmıştır. Bu konuda Durmuş İnanç, insanların, mezar taşı gibi somut bir unsur aradıklarını ancak evliya mertebesine ulaşmış kişilerin hepsinin Allah katında bir olduğunu ifade etmektedir. Öyle ki kardeşi Satılmış İnanç, çocuğu olmadığı için bir kurban alıp Hacı Bektaş’a gider. Orada bir kuyuya yatırılır. Baygın hâldeyken mübarek kendisini konuşturur ve konuşulanlar, başında bekleyen bir kişi tarafından kaydedilir. O kayıta, “Sen ilk önce sıdk ile kendi ocağına temiz bak. Ne ararsan orada var. Eren, evliyanın birbirinden farkı yoktur, senin burada ne işin var.” şeklinde yazılıdır.

4. Sağaltma/Şifa İşleviyle Şah Pabucu Ocağı

Şah Pabucu Ocağı’nın hizmetçisi olduklarını belirten Mansurlar sülalesi, Mansur Baba’nın Yahnikapan mahallesine kadar uzanan soyudur. Bizzat ocak değil ocağa hizmet eden kişiler olduklarını özellikle vurgulayan bu ailenin üyeleri, Mansur Baba’dan aldıkları izinle çeşitli hastalıkları tedavi etme yetisine sahiptir. Abdülbaki Gölpınarlı’nın (1977: 245) ifadesiyle, “Herhangi bir hastalığa okumaya izinli olan ve bu izni, babadan oğula yürüten kişilerdir”. Soy esasına dayalı olarak günümüze kadar ulaşmış olan ocaklar, zaman içerisinde kurumsal bir örgütlenme sürecine girmişlerdir. Benliklerini yitirmeden yaşama arzusu, kendi aşiret büyüklerini ya da yetenekli bir oğullarını bu tür bir kimliğe sokarak yaşama isteğinden doğmuştur (Birdoğan, 1992b: 15).

Ocaklı olmak, topluma hizmet etmek demektir. Bunun için ocaktan gelmek yani bu soyun bir üyesi olmak yeterlidir. Kendisi bir evliya olduğu için onun hastalık iyileştirme yeteneği, soyu ile devam ettirilir. Mansur ailesi de babadan oğula, dört yüz yıldan beri bu ocağa hizmet etmektedir. Aynı soydan gelen kız çocukları evlendikleri zaman başka soya karışacakları için ocağa el olamaz. Erkek çocuğu üzerinden ocak devam ettirilir. Bunun yanı sıra Mansur ailesinin başka bir soydan evlendikleri kadın-

lar da ocağa hizmet edebilir. Ocak soyundan gelen kimselerle evlenen kadınlar, tedavi edilen hastalıkla ilgili gerekli bilgi ve tedavi yöntemlerini bu aile içinde göreyerek ve tecrübe ederek öğrenirler (KK-1, KK-2).

Şah Papucu Ocağı, Mansur Baba'ya gönderilen ocak kitabı, ocak yastığı ve tepsiden ziyade, kendisinden alınan manevi güç ve atalarının söz konusu kitapta yazan tedavi yöntemlerini devam ettirerek hastalara şifa dağıtır. Şifa bulmak için ocağa gelenler, ocağın bulunduğu köy evine alınır. Oradan başka bir yerde tedavi yapılmaz, ocak odadan dışarı çıkmaz. Ocağın yer aldığı ahşap dolabın kapağına niyaz edilir. Kapak üç kez öpüldükten sonra dualarla açılır. Ocağın yastığı ele alınırken de Besmele çekilip niyaz edilerek üç kez öpülür. Aynı şekilde hastaya da yastık üç kez öptürülür ancak niyaz etmesi gerektiği söylenmez. Çünkü böyle söylenirse insanların kalbinde ayrımcılık gibi bir his doğabileceği düşünülür (KK-1). Ocağın yastığı dualarla hastanın şifa bulmak istediği bölgesine sürülür. Bu sırada yastığın, hastanın belden aşağısına değdirilmemesine özen gösterilir. Ocak kitabı, yastığı ve tepsisi çatıdaki pencereden eve düşerken beraberinde gelmiş olduğuna inanılan taşlar kazanarak suyla birlikte hastaya içirilir. İsteyenler kazanmış olan bu parçalardan alarak evlerine götürür ve orada da sulandırıp içerler. Ancak şifa bulmak için ocağın taşının kazanıp suyla karıştırılarak içilmesi bir zorunluluk değildir. Öyle ki inancı tam olanlar, ocağın kapısına elini sürünce bile iyi olur. Hastanın tedavi için ocağa üç defa gelmesi gerekir. Birinin hastalığının diğerine geçeceği düşünülerek içeride hasta varken gelen dışarıda bekler. Üst üste hasta kabul edilmez (KK-2). Felçli ya da üzerinde yel gezen hastalara tedaviden sonra o bölgeyi sıcak tutmaları gerektiği belirtilir. Bir de diyet listesi verilir. On beş gün boyunca hayvansal gıdaları yememeleri gerektiği söylenir. Özellikle organik olan hayvansal gıdaların kanı kalınlaştırdığı, kan dolaşımı ne kadar hızlı olursa iyileşme sürecinin de hızlanacağı açıklanır (KK-4). Üçüncü gelişimin ardından hasta, "Burada dertlerimi bıraktım gidiyorum. Allah herkese şifa versin." (KK-5) diyerek ocaktan ayrılır.

Şah Papucu Ocağı'na hizmet edecek olan kişiyi Mansur Dede belirler. Böylesi durumlarda Dede o kişinin rüyasına girer ve kendisine hizmet etmesini ister. Dede, birinin rüyasına girip, hizmetini istediği hâlde, bu görevi yerine getirmeyenlerin başına dermansız bir dert verir (KK-2). Ocağın kurulduğu ilk yer, bugün Yahnikapan mahallesinin girişindeki ilk evdir. Bu evde ocağın bulunduğu dolabın altında "çıkma" denilen bir bölüm bulunduğu ve mumların orada yakıldığı belirtilmektedir. Ancak mumların sık sık devrildiği hatta bir gün dolabın tutuşup yangın çıktığı, bu sırada ocağın, güvercin donuna girip dolabın dışına çıktığı rivayet edilmektedir (KK-1). Ardından ocak, önce Satılmış İnanç'ın evine götürülür, gelen hastalara orada hizmet verilir. Bir süre sonra Dede, Satılmış İnanç'ın kardeşi Durmuş İnanç'ın rüyasına girip, "Sen bana hizmet edeceksin." diyerek kendisini ocak tayin eder. İnanç, "Bu mübarek bizi seçti, şimdi ocak bize geçti." düşüncesiyle evinin bitişiğine ocak için bir oda yaptırır ve ocak buraya taşınır (KK-1). Ocağın bir yerden başka bir yere taşınması sırasında ocakzâde dedeler çağrılır ve ocak evin penceresinden dualarla çıkarılarak

emanet olarak koyulacağı yere götürülür. Evin çatısındaki pencereden gönderildiği için ocak kapıdan çıkarılmamaktadır (KK-3).

Ocak ailesi olmanın bazı sorumlulukları vardır. Ocağa uzaktan gelen ve kalacak yeri olmayan kişiler ağırlanır, yedirilir, içirilir. Felçli olan ve yanında kimsesi olmayanların öz bakımı yapılır. Gelen kişilere karşı yanlış davranıldığında da ocak, o kişinin rüyasına girerek “Bu davranışın yanlış, bir daha yapma.” diyerek uyarır. Kimsenin rüyasına korkutucu bir şekilde girmeyen Dede, hatalı davranış birkaç kez daha tekrarlandığı takdirde o kişiyi cezalandırır. Benzer şekilde, fesatlık yapan, kötü niyetli olan akraba ya da ziyaretçileri de uyarır. Zaten niyeti kötü olan kişiler ocağın avlusundan içeri giremez. Dede onu engeller. Sakallı bir adam kılığında görünüp korkutur (KK-2). Bu konuda Filiz İnanç, on iki yıldan beri ocağın kendisini hiç korkutup cezalandırmadığını, ancak bazen evlerine gelen eşinin yakın akrabalarının sabaha kadar uyuyamadıklarını, bütün gece boynuzlu bir hayvanın cama vurduğunu söylediklerini ifade etmektedir.

Şah Papucu Ocağı’na gelen hastaları tedavi etmek için uygulanan yöntem ve teknikler, Mansurların atalarından öğrendikleri ve dört yüz yıldan beri aktarılagelen bilgilere dayanmaktadır. Bu yöntem ve tekniklerin yazılı olduğu ocak kitabı henüz bilim dünyasına sunulmadığı için içinde yazılanlar hakkında kimsenin bilgisi yoktur. Tarihi eser değerinde olduğu belirtilen kitaptan edinilen bilgiler sayesinde felçli olarak yaşamaktan kurtulduğu belirtilen Belçikalı bir bilim adamı, kitabı ülkesine götürüp incelemek istemiş, ancak aile Türk bilim adamlarına teslim etmek istediği için buna izin vermemiştir. Anlatıldığına göre, Belçika’da çalışan Emirdağlı bir işçi varmış. Rahatsızlanınca hastaneye kaldırmışlar. Kendisini tedavi eden doktorun felçli olduğunu görünce, “Bizim memlekette bir ocak var gidersen iyileşirsin” demiş. Profesör, “Ben bilim adamıyım, dünyayı gezdim ama çare bulamadım. Bir de oraya gideyim.” demiş. Belçika’dan geldiğinde kolu ve bacağı tutmayan bilim adamı, ocakta üç gün kaldıktan sonra kolu tutmuş. Ülkesine döndükten sonra da bacağı iyileşmiş (KK-1). Ailenin hasta tedavi ederken uyguladığı yöntem ve teknikler akılcı-gerçekçi nitelikteki uygulamalar olmayıp dinî-sihri işlemlerdir. Bunlardan biri, Besmele çekilip niyaz edilerek ele alınan ocak yastığının dualarla hastanın şifa bulmak istediği bölgesine sürülmesidir. Evliya mertebesindeki Mansur Baba’ya ait olan ocak yastığı, yastığın üzerindeki “emir” denilen kumaş, ocak tepsisi, taşı gibi unsurlar, ocağa hizmet eden kişiler tarafından hastaları iyileştirmek için kullanılmaktadır. Ocağın gönderildiği ilk kişi olan Mansur Baba’ya, o dönemin âlimleri tarafından, ocak kitabında hastalıkların bu şekilde tedavi edileceğinin yazıldığı söylenmesi, tedavi sırasında söz konusu unsurların kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca James George Frazer’ın (2001: 33-47), “Müspet majik pratikler” kapsamında değerlendirdiği, velilerle temasa geçmiş olan bu nesnelere de kutsal olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle Şah Papucu Ocağı’nın yastığı hastalara üç kez öptürülmektedir. Hasta, dokunmak ve öpmek suretiyle kutsal şahsiyetle temasa geçmekte ve hastalığının geçmesini istemektedir. Ocağın bulunduğu köy evinin dış kapısına dahi niyaz edilmesi, şifa niyetiyle kullanılması

bu amaçlardır. Ocağa hizmet eden kişiler, hastaya ocak yastığını sürerek ya da şifa istenen bölgeyi elleriyle ovarak hastalığı bir anlamda kendi üzerlerine almaktadırlar. Bu kişiler ocak soyundan olmalarına rağmen kendilerine gelebilecek zarar için de bazı tedbirler almaktadırlar. Ocağa ikinci gelişlerinde hastalardan tavuk, tuz ve soğan getirmelerini istemeleri bu nedenledir.

Hastalığın uzaklaştırılmasına, dileklerin kabul edilmesine yönelik olarak yapılan bu uygulamaların neredeyse tamamı *sympathique* ve *homeopathique* (taklit, benzerlik, bulaşma...) büyü ilkelerine dayanmaktadır (Boratav, 1994, 148). Şah Pabucu Ocağı'ndan alınan "emir" in hastanın kıyafetinin bir yerinde ya da cüzdanında saklanması, ocaklıların evinde yapılan ekmekten hastaya yedirilmesi, ocağın taşından kazınıp suyla içirilmesi de bu amaçla yapılmaktadır.

5. Sonuç

Yahnıkapan mahallesinde Şah Pabucu Ocağı'nı sürdüren Mansurlar sülalesi, merkezi /kurulduğu yer Tunceli'nin Mazgirt (Muhundu) ilçesi olan Mansur Baba Ocağı'ndan ocakzâde dedeler gelemediği için bu ocaktan kopup yine Alevi-Bektaşî ocaklarından Garip Musa Ocağı'na bağlanmış talip gruplarındandır. Her ne kadar ocak faaliyetleri sürdürülmesine de Yahnıkapan'da yaşayan Baba Mansurlular, temelde bağlı oldukları ocağı bilmekte ve pirlarını tanımaktadırlar. Diğer bir ifadeyle talipler, kurumsal kimliklerinden haberdardırlar. Mansur Baba'nın bir kerameti ve bu kerametın ardından kendisine gönderildiği ifade edilen Şah Pabucu Ocağı, Mansur Baba soyundan gelen ailenin bir "sağaltma / şifa ocağı" olması bakımından dikkat çekicidir. Yerleşim biriminde Hıdır Abdal Sultan Ocağı'na bağlı talip grupları da bulunmakta, cem evinde hep birlikte ibadet edilmektedir. Dolayısıyla ister Mansur Baba ister Garip Musa ister Hıdır Abdal Sultan Ocağı olarak anılsın bu ocaklar, "aile", "ata", "soy" ve "sülale"yi belirten kurumsal örgütlenmelerdir. Kutsallığına ve değerine vurgu yapmak için söz konusu seyyidlerin isimleriyle anılan bu örgütlenmelere, "ocak" denmesinin asıl nedeni "aile"dir. Türk kültüründe ocak ve içerisinde yanan ateşin, aileyi ve kutsal soyu temsil ettiğine inanılır. Yine inanışa göre ocak içerisinde yanan ateş, öldükten sonra Tanrı katına yükselmiş olan ataların kutsal ruhunu temsil eder. Sözlü kaynaklar tarafından, "Şah Baba Mansur", "Şah Dede" ya da "Şah Mansur Baba" şeklindeki kullanım da atalar kültünü anımsatmaktadır. Bu kutsal ruhun yeryüzündeki mekânı olan ocak, insanlarla Tanrı arasında bir köprü konumundadır. Mansur Baba örneğinde olduğu gibi ocak önderlerinin kerametlerle dolu hayat hikâyeleri ve sahip olduklarına inanılan kutsal soyları, kendilerini bu konuma getiren faktörlerdir.

Alevi-Bektaşî toplumu dinî önderlerini, mürşitlerini, diğer bir ifadeyle Dedeleri, irşat edici, yol gösterici olarak değerlendirdikleri için onları ve ailelerini bir kurum olarak "ocak" şeklinde adlandırmaktadırlar (Yaman, 2011: 54). Bunun yanı sıra halk hekimliğinde bir önceki kuşaktan aktarılan bilgileri kullanarak belirli bir şikâyeti ya da hastalığı iyileştirdiğine inanılan aileler de "ocak"tır. Her iki durumda da "ocak", "soy"u nitelemek üzere kullanılan bir kavramdır. Öyle ki bu ailelerden ge-

lenlerin bir dede ocağından geldiklerini de belirtmek amacıyla ocakzâde kavramı da kullanılmaktadır. Ocaklarda sürekliliğin soy esasına dayalı olarak sağlanması, atalar kültü ile bağlantısını göstermesi bakımından önemlidir. Şah Papucu Ocağı'nda, ocağın kurucusu yani piri olan Mansur Baba'nın bir mezarı ya da yatır bulunmamaktadır. Ancak sembolik olarak bir ocak yastığı mevcuttur. Mansurlar sülalesi tarafından "ocak" olarak nitelendirilen ve yaşayan bir evliya olarak değerlendirilerek öpülen, niyaz edilen, şifa bulmak isteyenlere sürülen, kerametleri anlatılan bu yastık, ocakların atalar kültü ile olan ilişkisini göstermesi bakımından önemlidir. Bu noktada, şifa bulmak için gelen kişilere uygulanacak olan tedavi yöntemlerinin yazıldığı belirtilen ocak kitabının, aileden teslim alınarak incelemeye tabi tutulması faydalı olacaktır. Ocağı sürdüren aile, tüm ısrar ve çabalarımıza rağmen kitabı bize göstermekten dahi kaçınmıştır. Kitaptaki yazıların Arap harfleriyle değil Latin harfleriyle yazıldığını ve kitabı en kısa zamanda okunup anlaşılması amacıyla Kültür Bakanlığı'na iletceklerini belirtmişlerdir. Bu konuda bir girişimlerinin olduğunu ancak Latince bilen öğretim üyesinin yurt dışında olduğunu belirtmesi üzerine kitabı henüz vermediklerini ifade etmişlerdir. Kendilerinden sonraki neslin, büyük şehirlerde üniversite eğitimi almaları ve yaşam şekillerinin farklı olmaları nedeniyle Yahnikapan'a dönüp ocağa hizmeti devam ettirmelerinin zor görüldüğünü belirten aile, ocak kitabının gün ışığına çıkarılıp anlaşılması noktasında istekli görünmektedir.

Sonnotlar

- 1 Yazılı kaynaklarda Baba Mansur, Hacı Mansur, Mansur Baba şeklinde farklı adlandırmalar bulunmakla birlikte araştırma bölgesinde ağırlıklı olarak Mansur Baba kimi zaman Mansur Dede kimi zaman da Baba Mansur olarak ifade edildiği için ortak bir kullanım adına Mansur Baba tercih edilmiştir.
- 2 Kureyşan Ocağı'nın piri konusunda Baba Kureyş, Hacı Kureyş ya da Kureyş Baba şeklinde adlandırmalar bulunmakla birlikte kurucu şahsiyetle ilgili olarak ortak bir isim kullanımı adına Kureyş Baba tercih edilmiştir.
- 3 Dedebabalara bağlı Alevi grupların dışındaki, özellikle kırsal alanlarda yaşayan Aleviler, ocaklar şeklinde örgütlenmişlerdir. Bu anlamda Ocaklar, Alevi ulularının soyundan gelen Dede ailelerine verilen isimdir. Her Alevi bir Ocak'a bağlıdır. Ana Ocaklar zamanla genişleyerek, çok sayıda alt ocaklar ortaya çıkmıştır. Garip Musa Ocağı ve Hıdır Abdal Sultan Ocağı bunlardandır (Yaman, 2012: 259-260).
- 4 Saha çalışması sırasında görüşülen kaynak şahıslar (KK-1, KK-2...) şeklinde kısaltılmış olup, kendileri hakkındaki bilgilere (adı, soyadı, yaşı, eğitim düzeyi, mesleği, görüşme tarihi ve yeri) yazının sonunda yer verilmiştir.

Kaynakça

a. Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Durmuş, İnanç, 1953, Ortaokul, Emekli, 11.05.2019, Yahnikapan/Eskişehir.
 KK-2: Satılmış İnanç, 1955, İlkokul, Emekli, 18.05.2019, Yahnikapan/Eskişehir.
 KK-3: Filiz İnanç, 1972, İlkokul, Ev Hanımı, 15.06.2019, Yahnikapan/Eskişehir.
 KK-4: Vatangül Kılıç, 1974, İlkokul, Ev Hanımı, 12.05.2019, Yahnikapan/Eskişehir.
 KK-5: Fatma Erenoğlu, 1950, İlkokul, Ev Hanımı, 11.05.2019, Yahnikapan/Eskişehir.
 KK-6: Kumru İnanç, 2008, Ortaokul Öğrencisi, 15.06.2019, Yahnikapan/Eskişehir.
 KK-7: Mehmet Kılınç, 1966, Ortaokul, Muhtar, 12.05.2019, Yahnikapan/Eskişehir.

b. Yazılı Kaynaklar

- Aksüt, Hamza. (2009). *Aleviler Türkiye-İran-İrak-Suriye-Bulgaristan*. Ankara: Yurt Kitap Yayınları.
- Ayverdi, İlhan. (2005). “Ocak”. *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, c. 3, İstanbul: Kubbealtı Yay., s. 2375.
- Balaban, Kazım. (2006). *Ehli Beyt'ten Dersim'e (Baba Mansur/ Kurhüseyn Dergâhı)*. İstanbul: Aydıuşu Yayınları.
- Birdoğan, Nejat. (1992a). *Anadolu ve Balkanlarda Alevi Yerleşmesi: Ocaklar-Dedeler-Soyağaçları*. İstanbul: Alev Yayınları.
- . (1992b). “Anadolu Alevi Ocaklarının Kuruluşu, İşlevleri, Yayılmaları”. *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Cilt I Genel Konular*. Ankara: K.B. HAGEM Yayınları, 5-16.
- Boratav, Pertev, Naili. (1994). *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler)*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- . (2012). *Türk Mitolojisi Oğuzların-Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi*. Ankara: BilgeSu Yayınları.
- Coşkun, Hasan. (2015). “Kangal ve Çevresindeki Alevi Ocakları”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 75, 97-118.
- Danık, Ertuğrul. (2004). “Alevi ve Bektaşî Mitolojisinde Aslana Binenler, Yılanı Kamçı Yapanlar ve Duvar Yürütenler”. *Alevilik*. Hzl. İsmail Engin / Havva Engin, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Frazer, James, George. (2001). *Altın Dal Büyü Ve Din Üzerine Bir Çalışma*. Çev. Mehmet H. Doğan. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. (1977). *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevi.

- Gülten, Sadullah. (2012). “Baba Mansur’dan Şeyh Harun’a: Bir Alevi Ocağının Tarihsel Kökenine Dair Bazı Gözlemler”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 63, 139-150.
- Halk Dilinde Sağlık Değişleri Sözlüğü*. (2006). Hzl. Zafer Öztekin. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*. (1991). (Cilt 1). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Köprülü, M. Fuad. (2003). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Meydan Larousse*. (1972). “Ocak”, c. 9, İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Öztürk, Melisa. (2018). “Anadolu Aleviliğinde Ocaklar ve Baba Mansur Ocağı’nın İnançsal Müzik Pratikleri Sivas-Zara Örneği”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, Haşim. (2007). “Ocak”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 33, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 316-317.
- Taşgım, Ahmet. (2013). *Dile Gelen Alevilik*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. (2009). (Cilt V). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük*. (2009). Onuncu Baskıdan Yapılan Tıpkıbasım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yaman, Ali (2006). *Kızılbaş Alevi Ocakları*. Ankara: Elips Kitap.
- . (2011). “Alevilikte Ocak Kavramı: Anlam ve Tarihsel Arka Plan”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 60, 43-64.
- . (2012). *Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi*. İstanbul: Nokta Kitap.
- Yeni Tarama Sözlüğü*. (1983). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

EK: Fotoğraflar

Fotoğraflar

